

Vastaajatahon virallinen nimi: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi: Marjo Katajisto

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot: marjo.katajisto@talentia.fi

Lausuntopyyntöä käsittelevä päivämäärä toimituksessa: 14.12.2017, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n hallitus

Kysymykset

Kysymyksiä valinnanvapauslain tavoitteista

Kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvien kustannuksien kasvua 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä. Valinnanvapauslain tarkoituksena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palveluntuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen.

1. Voidaanko ehdotetulla valinnanvapauslailla osaltaan kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Sote-uudistuksen ja siihen liittyvän valinnanvapauden lisäämisen tulisi edetä hallitusohjelmassa sovitun mukaisesti. Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen siirtyminen maakuntien vastuulle on jo itsessään iso ja vaativa uudistus, jonka toimivuus voidaan varmistaa parhaiten niin, ettei valinnanvapauden lisäämistä kaikkine esitettyine vaihtoehtoineen toteuteta samanaikaisesti. Valinnanvapautta (ml. asiakassetelit ja henkilökohtainen budjetti) tulisi ensin kokeilla, jotta saataisiin tutkittua tietoa mallien toimivuudesta ja soveltuvuudesta eri palveluissa sekä erilaisille asiakkaille.

Esitettävä monituottajamalli parantaa sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta ainakin suurimmissa maakunnissa, missä on parhaat mahdollisuudet toimivien markkinoiden syntymiselle. Palvelujen saatavuuden parantuminen rakenteita uudistamalla ei kuitenkaan sellaisenaan takaa terveys- ja hyvinvointierojen kaventumista, vaan sitä edistävät parhaiten palvelujen oikea kohdentuminen ja niiden vaikuttavuus.

Vaikuttavien palvelukokonaisuuksien luominen palvelujen tarpeenmukaiseksi kohdentamiseksi edellyttää järjestäjältä riittäviä keinoja ja uudenlaista osaamista yhdenmukaisten palvelukokonaisuuksien ja palvelujen integraation varmistamiseksi. Monituottajamalli aiheuttaa haasteen eri palveluiden yhteensovittamiselle.

Haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille järjestelmä saattaa osoittautua monimutkaisemmaksi, ja edellyttää siksi huomattavasti nykyistä vahvempaa palveluneuvontaa ja -ohjausta.

Sosiaalihuollon näkökulmasta on epäselvää, miten ehdotettu malli nopeuttaa palveluihin pääsyä ja estää ongelmien kasautumista. Talentia esittää lausunnossaan sosiaalihuollon palveluiden tuottamiseen kahta vaihtoehtoista mallia (tarkemmin kohdassa 21).

Ensimmäinen vaihtoehto on keskittää kokonaisuudessaan sosiaalihuollon palvelut maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulle. Maakunta voisi perustaa liikelaitoksen sosiaalihuollon palveluyksikön/yksiköitä, jotka voivat toimia myös terveyskeskusten yhteydessä.

Toinen vaihtoehto on täsmentää sosiaali- ja terveyskeskuksessa annettavaa sosiaalihuollon 6§ mukaista ohjausta ja neuvontaa (18§ 7 mom.) sisällön ja toimintatapojen osalta sekä selkiyttää yhteyttä lain 37 § 2 mom. määriteltyyn sosiaali- ja terveyskeskuksen yhteydessä annettavaan maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulla oleviin sosiaalihuollon palveluun. Myös tämän ns. liikkuvan ryhmän työn sisällön tulee perustua sosiaalihuoltolain (1301/2014) tarkoituksen ja tavoitteiden mukaisesti.

Koko sote-uudistuksen valmistelussa, toimeenpanossa ja sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisessa on huomioita, että sosiaalityön ammatillinen johtaminen on järjestettävä sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaan eli siitä vastaa laillistettu sosiaalityöntekijä. Asiakasturvallisuuden ja sosiaalihuollon laadun varmistaminen edellyttävät lisäksi, että sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden työ kaikissa asiakasprosessin eri vaiheissa on ammatillisesti johdettua myös moniammatillisissa työyhteisöissä ja rajatyössä toimittaessa Sosiaalihuollon johtamisesta on lisäksi säädetty sosiaalihuoltolaissa ja sosiaalihuollon erityislaissa.

2. Edistääkö valinnanvapauslakiluonnos tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valintaan kykenevien ja motivoituneiden asiakkaiden vaikutusmahdollisuudet omiin palveluihinsa lisääntyvät valinnanmahdollisuuksien kasvaessa. Asiakkaan näkökulmasta palvelun sisältö on keskeisempi kuin palvelun tuottaja. Tämän vuoksi valinnan perusteena on oltava helposti saatavissa olevaa puolueetonta ja luotettavaa tietoa. Toistaiseksi tällaisia käyttökelpoisia vertailutyökaluja ei ole.

Itsemääräämisoikeuden ja asiakkaan valinnanmahdollisuuksien lisääminen on hyvä tavoite myös sosiaalihuollossa, mutta asiakkaat tulevat tarvitsemaan informoitujen valintojen tekemiseen runsaasti ohjausta ja neuvontaa. Asiakkaiden, joilla on vaikeuksia elämänhallinnassa sekä useiden eri palvelujen tarvetta, on vaikeaa sitoutua pitkäjänteiseen ja säännölliseen työskentelyyn. Toisaalta asiakkaat, jotka eivät osaa, pysty tai halua ottaa vastuuta omasta tilanteestaan tai jotka eivät systeemivirheistä johtuen voi saada sellaista palvelua, joka olisi heille hyödyksi kokonaiselämäntilannettaan ajatellen hyötyvät neuvonnasta ja ohjauksesta kaikkein eniten. Tuen tulee olla tarpeisiin nähden oikea-aikaista, oikeanlaista ja riittävää. Oikea-aikaisuus tarkoittaa tarpeisiin nähden riittävän varhaisia palveluja ongelmien pitkittymisen ja monimutkaistumisen estämiseksi. Palvelujen soveltuvuutta arvioitaessa tulee myös huomioida, minkälaiset palvelut vastaavat parhaiten asiakkaan tarpeisiin ja tukevat ja vahvistavat hänen voimavarojaan sekä edistävät hänen fyysistä ja psyykkistä turvallisuuttaan. Tuen on myös oltava riittävää suhteessa

tarpeisiin. Oikeanlaisten palvelujen valitseminen edellyttää asiakkaan asemaan liittyvien yksilöllisten tekijöiden ja yksilöllisten tarpeiden huomioimista.

Talentia korostaa, että asiakas- ja palveluohjauksen toteuttaminen edellyttää siihen valmiudet antavien tutkinto- ja osaamisvaatimusten määrittelyä, jotta asiakkaiden esimerkiksi moninaisiin yksilöllisiin sosiaalihuollon tarpeisiin vastataan asiakkaiden tarpeet, etu ja asiakasturvallisuus huomioon ottaen siten kuin sosiaalihuoltolaissa (mm. 1, 4 ja 36 §:t), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (mm. 4 §) ja sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa (mm. 1 ja 4 §:t) sekä vanhuspalvelulaissa (mm. 1 ja 7 §:t) säädetään.

3. Antaako lakiluonnos asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Uudistus mahdollistaa asiakkaan tilanteeseen sopivaan palveluun hakeutumiseen niille, joilla on riittävät valmiudet muodostaa käsitys omasta palveluntarpeestaan ja siihen soveltuvista palveluvaihtoehdoista. Jos asiakkaan kyky käyttää valinnanvapauttaan on alentunut esimerkiksi terveydellisistä tai sosiaalisista syistä, järjestelmän moniportaisuus voi vaikeuttaa soveltuvaan palveluun hakeutumista. Tämä riippuu valinnan tueksi tuotetusta tiedosta, neuvonnasta, ohjauksesta, palveluvalikoimasta ja palveluntuottajien määrästä.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko lakiluonnoksen perusteella asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakkaan tarpeita on voitava arvioida kokonaisuutena ja eri palveluja ja eri ammattilaisten osaamista tulee joustavasti yhdistää. Tämä edellyttää sekä palvelukokonaisuuksien että tietojärjestelmien integraatiota. Myös rahoituksen tulee tukea integroituja palveluja. Monituottajamalli vaikeuttaa palveluiden yhteensovittamista, koska asiakkaan kanssa työskentelevät ammattilaiset toimivat eri organisaatioissa.

Lakiehdotuksen 5§:ssä säädetään asiakassuunnitelmasta, jonka on tarkoitus olla keskeinen palvelujen integraation väline. Maakunta vastaa suunnitelman teosta, mutta myös sote-keskus voi osallistua sen laatimiseen. Asiakassuunnitelman hallinnollinen asema suhteessa asiakkaan subjektiivisiin oikeuksiin on epäselvä, koska se ei ole juridisesti sitova ja valituskelpoinen hallintopäätös. Yksittäisten asiakassuunnitelmien antaminen maakunnan liikelaitoksen tehtäväksi saattaa johtaa päällekkäiseen työhön perustasolla tapahtuvan asiakasyhteistyön kanssa.

Lisäksi asiakassetelillä tai henkilökohtaisella budjetilla palveluita tuotava tahot ovat velvoitettuja noudattamaan asiakassuunnitelmaa, vaikka eivät sen laatimiseen osallistuisikaan. Kuitenkin lakiehdotuksen 26§ ja 30§ mukaan palveluntuottajan ilmoitus sitoutumisesta palvelun tuottamiseen jättää myös sen mahdollisuuden, että palveluntuottaja voisi valita asiakkaansa. Menettely vaarantaisi asiakkaan oikeuden oikea-aikaiseen ja oikeanlaiseen palveluun. Erityisesti sosiaalihuollossa asiakkaan valinnanvapaus edellyttää paljon resursointia palvelujen koordinointiin. Malli edellyttää omatyöntekijältä paljon perehtymistä eri tuottajien palveluihin, jotta asiakasta voidaan ohjata palvelutarpeisiin vastaaviin palveluihin ja asiakkaan asioista vastaava työntekijä voi valvoa palvelujen toteutumista asiakassuunnitelman mukaisesti. Omatyöntekijän rooli korostuu erityisesti henkilökohtaista budjettia käyttävien asiakkaiden kohdalla. Esitetyssä mallissa ei myöskään ole huomioitu erityisen tuen tarpeessa olevia sosiaalihuollon asiakkaita ja sosiaalihuoltolain veloitteita nimetä heille omatyöntekijäksi sosiaalityöntekijä.

5. Turvaako lakiluonnos palvelujen horisontaalisen ja vertikaalisen integraation?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Järjestämisvastuun integroiminen on koko uudistuksen vahvuus. Sen sijaan tuottajatason integraatio jää esitetyssä mallissa toteutumatta sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen että perus- ja erityistason palvelujen välillä. Integraation onnistuminen riippuu paljon siitä, miten maakunnan omat palvelut ja palveluketjut organisoidaan ja miten ohjauksen vaatimat tietojärjestelmäratkaisut toteutuvat.

Lakiluonnoksen 37 §:ään kirjattu vaatimus maakunnan liikelaitoksen ja sote-keskusten yhteistyöstä jää toteuttamisen kannalta epäselväksi. Maakunnan liikelaitoksen työntekijöistä koostuvan ryhmän mahdollisuus palvella useampia sote-keskuksia on rajallinen. Ehdotettu malli on keinotekoisesti rakennettu, jolla käytännön integraatiota ei voida varmistaa. Ryhmän ammatillinen rooli on epäselvä ja epäselväksi jäävät myös ryhmän autonomia, vastuu, tehtäväjako ja resurssit. Sosiaalihuollossa samankaltaisia ns. jalkautuvia ryhmiä on kokeiltu mm. lastensuojelussa. Kokeiluissa kohdattiin kaikki edellä mainitut ongelmat ja ryhmistä päätettiin luopua. Esitetyssä mallissa liikkuvan ryhmän työn sisältö ei vastaa sosiaalihuoltolain tavoitteista ja tarkoitusta. Työ keskittyisi yksinomaan viranomaispäätöksiin ja mallissa ohitetaan se, että sosiaalihuollossa tavoitteena on suunnitelmallinen muutostyö laadukkaissa ja tavoitteellisissa asiakasprosesseissa. THL:n määrittelemät sosiaalihuollon yleiset palveluprosessit ovat: asian vireilletulon käsittely, palvelutarpeen arviointi, asiakkuuden suunnittelu, palvelun järjestäminen ja palvelun toteutus (THL 6.4.2017). Jo pelkästään sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi edellyttää usein useampia yksilötapaamisia sekä mahdollisesti erilaisia verkostotapaamisia, joten jalkautuvan tiimin mahdollisuus toteuttaa kokonaisvaltaista palvelutarpeen arviointia on vähäinen tai vaatisi mittavaa resursointia. Ratkaisevaa on myös, miten sosiaali- ja terveyskeskuksessa annettava sosiaalihuollon 6§ mukainen neuvonta ja ohjaus toteutetaan.

Lisäksi sosiaalityön ammatillinen johtaminen on sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaan järjestettävä siten, että siitä vastaa laillistettu sosiaalityöntekijä. Asiakasturvallisuuden ja sosiaalihuollon laadun varmistaminen edellyttävät lisäksi, että sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden työ kaikissa asiakasprosessin eri vaiheissa on ammatillisesti johdettua myös moniammatillisissa työyhteisöissä ja rajatyössä toimittaessa.

6. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnan järjestämistehtävään liittyvät velvoitteet edellyttävät palvelukokonaisuuksien, palveluketjujen täsmällistä määrittelyä sekä jatkuvaa sopimusohjausta, seuranta ja yhteistyötä tuottajien kanssa. Myös sote-palveluiden budjetointi ohjaa järjestämisvastuun toteuttamista. Kaikilla maakunnilla ei välttämättä ole riittävästi järjestämisesosaamista. Lakiesityksen mukainen valtion ohjaus on vahvaa ja maakuntien mahdollisuus päättää itse tuotantotavoista on melko vähäistä.

7. Edistääkö lakiluonnos toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esitysluonnoksen pohjalta on vaikea ottaa kantaa siihen, miten palveluinnovaatiot tai toimintatapojen muutos toteutuisi. Maakunnan liikelaitoksella voi olla yksittäistä kuntaa paremmat mahdollisuudet uudistaa toimintatapoja ja palveluita, mutta palvelutuotannon hajaannuttaminen on uhka tälle kehitykselle. Palveluiden sisällöllinen ja laadullinen kehittäminen edellyttää aina asiantuntevan henkilöstön mukana oloa sekä osaavaa ammatillista johtamista. Valinnanvapaus ei itsessään luo uusia innovaatioita.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja moniammatillisen työn kehittämiseen tarvitaan käytännön palvelutoiminnan, alan opetuksen ja tutkimustyön yhteistyönä tutkittua sosiaalisten ja terveydellisten tekijöiden keskinäistä riippuvuutta ja moniammatillisen työn problematiikkaa sekä yhteen sovitetun työn menetelmiä kehittämistä, niiden tutkimista ja vaikuttavuuden arviointia. Suoran valinnan palveluntuottajat yhdessä maakunnan liikelaitoksen kanssa tulee sitoutua kehittämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja toimintatapoja. Kehittämiseen tulisi myös luoda kestävä rahoituspohja, jota suunniteltu korvausjärjestelmä ei huomioi.

Rahoitusta ohjaavien periaatteiden tulee olla toimintatapojen uudistamiseen ja palveluinnovaatioihin kannustavia. Ohjausmekanismeilla tulee varmistaa, että uudet toimintatavat ja niiden käyttöönotto ovat asiakaslähtöisiä ja vaikuttavia.

8. Antaako valinnanvapauslakiluonnos yhdessä muun maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kustannusten kasvun hillinnän tavoitteen kannalta valinnanvapausjärjestelmän toteuttamiseen liittyy paljon kustannuskehitykseen vaikuttavia epävarmuustekijöitä.

Valinnanvapaus lisää palveluiden tarjontaa ja sitä kautta parantaa palvelujen saatavuutta.

Tarjonnan lisääminen puolestaan kasvattaa tuotannon volyymia ja kustannuksia.

Monituottajuus uhkaa palvelujen integraatiota ja jos oletetaan, että integraatiolla olisi saavutettavissa merkittäviä kustannushyötyjä, nämä hyödyt voivat jäädä osittain toteutumatta ja kustannukset voivat pikemminkin kohota.

Muutoksen valmisteluun ja toteuttamiseen liittyvät muutuskustannukset (mm. henkilöstön palkkaharmonisaation toteuttaminen, tietojärjestelmien kustannukset) tulevat olemaan huomattavat. Kustannusten hillitseminen ei saa johtaa henkilöstöressurssien leikkaamiseen eikä palvelussuhteen ehtojen heikentämiseen. Jo nyt monissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijatehtävissä on henkilöstövajetta, eikä kustannussäästöillä saa perustella esim. kelpoisuusvaatimuksista tinkimistä palvelun laadun ja vaikuttavuuden kustannuksella.

Asiakasseteliin ja henkilökohtaiseen budjettiin liittyy kustannusten kasvun riski. Asiakkaan palvelujen tarve ja sen mukaisten palvelujen kustannukset on kyettävä määrittämään riittävän tarkasti, jotta voidaan arvioida asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla toteutettavien vaihtoehtoisten palvelujen enimmäiskustannus.

Maakunnan yleiskatteellisella sote-rahoituksella järjestettävät sosiaalihuollon palvelut eivät saa vaarantua maakunnalle asetetun veloitteen myötä käyttää asiakasseteliä mahdollisemman laajasti. Sosiaalihuollon toimintaedellytykset on turvattava ja taattava asiakasturvallisuus varaamalla palveluihin riittävät määrärahat sekä pätevä, riittävä, osaava ja oikein kohdennettu henkilöstöstä, toimiva johtaminen sekä asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet.

Valtiovarainministeriön julkaisun (7/2017) ”Suomen julkisen talouden näkymät ja haasteet” valinnanvapauslainsäädäntöön liittyy huomattavia riskejä:

”Valinnanvapauslainsäädäntö voi pahimmillaan johtaa merkittävään kustannusten kasvuun, jos se mahdollistaa yksityisille tuottajille terveiden asiakkaiden valikoinnin tai potilaiden lähettämisen kevein perustein maakunnan kustannusvastuulla olevaan jatkohoitoon. Mahdollisuus potilaiden hoitoketjujen tiiviiseen yhteensovittamiseen saatetaan myös menettää.”

Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) pitää sote-uudistuksen 3 miljardin säästötavoitetta epärealistisena. VTV:n tuoreen raportin mukaan sote- ja maakuntauudistusten talousvaikutuksia on erittäin vaikea arvioida.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

9. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista.

9a. Turvaavatko maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen tuotantoa koskevat säännökset (mm. 16 §) palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikissa olosuhteissa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Viime kädessä liikelaitoksen vastuulla on tuottaa lakisäätteiset palvelut yhdenvertaisesti. Lakiehdotuksen 17 § 3 momenttiin liittyy suoran valinnan palveluiden tuottajan mahdollisuus tehdä yhteistyösopimuksia muiden maakuntien alueilla toimivien palveluntuottajien kanssa siitä, että asiakkaat voivat käyttää joustavasti yhteistyökumppaneiden toimipisteitä. Lakiesityksen tarkoitus jättää avoimeksi sen, miten riittävät henkilöstöresurssit ko. tapauksissa varmistetaan ja taataan yhdenvertainen saatavuus.

Sosiaalihuollon palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi Talentia on esittänyt kahta vaihtoehtoista mallia. Järjestö on tehnyt ko. säädösluonnoksiin yksityiskohtaisia muutosehdotuksia kohdassa 21.

9b. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty sote-keskuksen lakisäätäinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva
- c. **liian suppea**

Vapaamuotoiset huomiot

Talentia pitää sosiaalihuollon näkökulmasta esitettyä toimintamallia epätarkoituksenmukaisena. Talentia esittää sosiaalihuollon palveluiden tuottamiseen kaksi vaihtoehtoista mallia. (kts.kohta 21)

Esitettyssä mallissa peruspalvelujen integraatio palveluntuottajatasolla jää vaatimattomaksi. Avohuollon sosiaalityön puuttumisen aiheuttamaa sote-integraation heikentymistä sote-keskuksessa korvaisi maakunnan liikelaitoksen sosiaalityöntekijöiden jalkautuminen sote-keskuksiin. Sosiaalityöntekijät muodostavat suhteellisen piennemmän ammattiryhmän ja siten henkilöstöresurssien jalkauttaminen kaikkiin sote-keskuksiin ei missään tapauksessa voi olla mahdollista. Samalla sote-keskuksessa annettavaa sosiaalihuollon neuvonnan ja ohjauksen roolia tulisi vahvistaa ja luoda toimintamalleja, jotta se ei ole liikelaitoksesta irrallinen toiminta. Asiakkaan omatyöntekijällä liikelaitoksessa täytyy olla mahdollisuus jalkautua sote-keskukseen tarpeen mukaan. Sosiaalihuollossa on omatyöntekijävelvoite ja omatyöntekijä koordinoi ja vastaa asiakkaan palvelujen kokonaisuudesta.

Sosiaalihuollon ryhmän työ on sosiaalisia ongelmia ehkäisevää, vähentävää tai poistavaa asiantuntijatyötä, jota tehdään yksilöiden, perheiden, yhteisöjen ja rakenteiden tasolla. Sen sijaan velvoite "konsultoida" sote-keskusta puolestaan ohjaisi työtä ohi varsinaisesta asiakastyöstä.

Terveydenhuoltolain 8 a §, 24 §, 32§, 50 a§, 53 a §, 69 § sekä sosiaalihuoltolain 41 § asettavat yhteistyötä tukevia säännöksiä. On myös huomioita ammattialakohtainen lainsäädäntö, joka määrittää ja rajoittaa tietojen luovuttamista.

9c. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty suunhoidon yksikköjen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva
- c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot

Ei kantaa.

9d. Onko lakiluonnoksen 18 § sote-keskuksen suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat palvelut?

Sosiaalihuollon neuvonnan ja ohjauksen sisällön tulee vastata voimassaolevaa sosiaalihuoltolakia. Pykälän 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettua neuvontaa ja ohjausta annetaan asiakkaille ilman, että palvelun antamisesta asiakkaalle olisi tehtävä hallintopäätös. Henkilöä ei myöskään määriteltäisi sosiaalihuollon asiakkaaksi. Neuvonnan ja ohjauksen avulla vastataan asian vireilletulon käsittelyssä (Sosiaalihuollon palvelutehtäväkohtaiset palveluprosessit, THL 2017) palveluiden oikea-aikaiseen saatavuuteen. Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa vasta, kun henkilön hakemusta tai muulla tavoin vireille tullutta asiaa aletaan käsitellä tai kun hän on aloittanut tietyn sosiaalipalvelun käyttämisen. Neuvonnasta ja ohjauksesta on tarpeen myös tehdä asiakaskirjauksia, jotta tältä osin palveluiden tiedolla johtaminen varmistuu ja palveluntuottajalla sekä maakunnalla on tarvittavaa tietoa asiakkaiden tarpeista, asiakastyön sisällöistä ja laajuudesta. Lisäksi erillinen velvoite informoida ja tiedottaa muuta henkilöstöä sosiaalihuoltoon liittyvistä asioista ja toimintatavoista on sinänsä turha velvoite, koska voimassaolevat terveydenhuoltolaki ja sosiaalihuoltolaki sisältävät yhteistyötä velvoittavia säännöksiä.

Pykäläehdotuksen 4 kohdan mukaan sote-keskuksessa annettaisiin myös terveydenhuoltolain 29§:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta.

Esitetyn valinnanvapauslain mukaan sosiaalihuollon 17 § mukainen sosiaalinen kuntoutus olisi maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulla. Sosiaalinen kuntoutus on osa monialaista kuntoutusjärjestelmää ja sitä on toteutettava tiiviissä yhteistyössä lääkinnällisen, ammatillisen ja

kasvatuksellisen kuntoutuksen kanssa. Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvä ohjaus ja neuvonta tulisi olla osa sote-keskuksessa tuotettavaa palvelua.

Sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta antavan sosiaalihuollon ammattihenkilön kelpoisuus on määriteltävä valinnanvapauslaissa (ja täsmennettävä sosiaalihuoltolakiin). Lisäksi sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta antavat sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tulee olla sote-keskuksen päätoimista henkilöstöä. Talentia esittää ko. lain kohtiin yksilöityjä muutosehdotuksia kohdassa 21.

9e. Onko lakiluonnoksen 18 § suunhoidon suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin suunhoidon yksiköissä tuotettavat palvelut?

Ei kantaa.

9f. Ovatko säännökset (mm. 18 § ja 37 §) sosiaalihuollon osalta tarkoituksenmukaisia ja riittäviä?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kts. vastaukset 1, 9a, 9b ja 9d. Talentian yksityiskohtaiset muutosehdotukset kohdassa 21. Lisäksi valinnanvapauslaki on sisältönsä perusteella selvästi terveydenhuollon valinnanvapauslaki, johon sosiaalipalvelut on yritetty saada mukaan. Sen seurauksena voi olla, että erityisesti vaikeassa elämäntilanteessa olevat sosiaalihuollon palveluja tarvitsevat eivät välttämättä saavuta heille ensijaisesti soveltuvaa palvelua. Lisäksi sosiaalityöntekijät muodostavat suhteellisen piienen ammattiryhmä ja siten henkilöressurssien jalkauttaminen kaikkiin sote-keskuksiin ei missään tapauksessa voi olla mahdollista.

10. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos.

10a. Antaako lakiluonnoksen 21 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitos?

- a. kyllä

- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Oikeus vaihtaa liikelaitosta kuuden kuukauden välein voi johtaa siihen, että palvelusuhteessa asiakkaan kanssa ei päästä riittävään pitkäjänteisyyteen ja kokonaisvaltaisuuteen. Tämä voi olennaisesti heikentää palvelun vaikuttavuutta. Asiakas voi halutessaan vaihtaa liikelaitosta useampaan otteeseen, jos hän vain saattuu subjektiivisin perustein olemaan tyytymätön tehtyihin päätöksiin.

10b. Entä antaako lakiluonnoksen 22 ja 23 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitoksen palveluyksikkö/yksiköt?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Sosiaalihuollossa ei ole aikaisemmin ollut mahdollista valita palveluyksikköä. Siksi on vaikea arvioida etukäteen, miten yleisesti valinnan mahdollisuutta tullaan käyttämään ja miten se mahdollisesti pirstoo esimerkiksi saman perheen perheenjäsenten palveluja eri yksiköihin. Palvelujen ja etuisuuksien myöntämiseen liittyy yksittäistapauskohtaista harkintaa. Jos asiakas ei ole samaa mieltä harkinnan tuloksesta, voi hänelle sen johdosta syntyä halu vaihtaa palveluyksikköä ja työntekijää, mikä katkaisee palvelusuhteen jatkuvuuden.

11. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

11a. Onko lakiluonnoksen 24 §:ssä säädetty asiakasseteli sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva
- c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakassetelillä annettavien palveluiden sisältä ja laajuus on osin päällekkäinen henkilökohtaisen budjetin soveltamisalan kanssa (kohdat 2-5).

Sosiaalihuoltolain 17§ 1 momentin 3 kohdassa (valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan) ja 4 kohdassa (ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin) esitetään annattavaksi asiakassetelillä. Sosiaalinen kuntoutus soveltuu huonosti asiakassetelillä tuotetuksi palveluksi. Sosiaalinen kuntoutus perustuu aina asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltaiseen selvittämiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen erityisosaamista vaativat asiakastilanteet eivät yleensä parane yksittäisellä toimenpiteellä tai interventiolla. Ne ovat usein syntyneet pitkän ajan kuluessa ja myös niiden korjaaminen vaatii pitkäjänteisyyttä.

Sosiaalisen kuntoutuksen taustalla on ymmärrys kokonaisvaltaisen työskentelyn välttämättömyydestä silloin, kun ongelmat ovat kasautuneet ja pitkittyneet tai kun sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteet ovat välttämättömiä/tarpeellisia henkilön sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi ja osallisuuden edistämiseksi.

Lisäksi on huomioitava, että sosiaalinen kuntoutus ei ole tarkkarajainen tai tuotteistettu siten, että siihen olisi mahdollista yleisesti myöntää asiakaseteleitä. Kuntoutuspalvelut ovat monilta osin muutoinkin muuttumassa. Sama koskee pitkäaikaistyöttömien palveluita. Palvelurakenteen ollessa näin monelta osin muutoksessa ja nykyisen sosiaalisen kuntoutuksen työmuotojen ollessa melko hahmottumattomia, on syytä edetä varovasti.

11b. Onko maakunnan liikelaitoksella 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen rajausten perusteella edellytykset turvata riittävät palvelut kustannustehokkaalla tavalla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esitetyt rajaukset ovat tulkinnanvaraisia ja alttiita kiistoille. Epäselvää on, miten maakunta voi rajata lailla sen liikelaitokselle annettua velvoitteita. Etukäteen on mahdotonta varmuudella osoittaa jonkin toiminnon siirrosta aiheutuvia ongelmia ja vahinkojen toteuduttua niihin puuttuminen on myöhäistä. Tämän vuoksi asiakassetelin käytön kohteet ja laajuus tulisi jättää maakunnan päätettäväksi.

11c. Onko lakiluonnoksen 24 §:n sääntely riittävä erikoissairaanhoidon valtakunnallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän turvaamisen näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Katso vastaukset 8, 11a ja 11b. Esitys on kokonaisuudessaan tulkinnanvarainen ja mahdollinen kustannusten nousu ei välttämättä turvaa lakisääteisten palveluiden riittävää rahoitusta ja resurssointia.

11d. Ovatko asiakasseteliä koskevat säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin

- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja siitä tehtävä hallintolain 43 § mukainen hallintopäätös varmistavat asiakkaan asemaa ja oikeuksia.

Ongelmia asiakassetelin käyttöön liittyy 26§ asiakassetelipalvelutuottajan valinta. Esitetty pykälä mahdollistaa sen, että asiakassetelituottaja voi valita asiakkaitaan, jos tuottaja ei sitoutuisikaan palvelun tuottamiseen.

Asiakkaan mahdollisuus kieltäytyä asiakassetelistä on perusteltua, mutta edellyttää maakunnan liikelaitokselta valmiutta tuottaa asiakkaan tarpeen mukaiset palvelut. Menettely voi johtaa päällekkäisen palvelutarjonnan ylläpitämiseen. Asiakkaan tulisi voida valita maakunnan liikelaitos asiakassetelillä tuotettujen palvelujen tuottajaksi.

Kaikkien henkilöiden edellytykset oman palvelutarpeen mukaisen palveluntuottajan valitsemiseen eivät ole yhtä hyvät, mikä korostaa neuvonnan ja ohjauksen merkitystä.

Asiakassetelin arvon määrittely liittyy olennaisesti asiakkaiden yhdenvertaiseen asemaan. Koska asiakasmaksulaki on valmistelussa ja lakiehdotuksen perusteella ei tällä hetkellä voi arvioida asiakassetelin arvon määräytymismekanismia, kokonaisuus voi johtaa asiakkaan aseman ja oikeuksien heikentymiseen.

11e. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämistä toteuttamisen näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Lakiesityksen mukaan asiakassetelijärjestelmään liittyvät maakunnan ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet jäävät pieneksi, koska asiakassetelillä tuotettavien palveluiden osuus on jo lähtökohdaltaan liian laaja. Lisäksi laki edellyttää maakuntaa käyttämään asiakasseteliä mahdollisimman laajasti.

12. **Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin** henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Henkilökohtaista budjettia käytettäessä palveluiden koordinaatiovastuu olisi osittain asiakkaalla. Tämä lisäisi asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia oman palvelukokonaisuutensa sisältöön edellyttäen, että asiakkaalla on tosiasiallinen kyky tehdä valintansa hyvinvointi- ja terveyshyötyä tuottavalla tavalla. Henkilökohtaisesta budjetista on vain vähän kotimaista kokemusta. Sekä kotimaisissa että kansainvälisissä kokeiluissa kustannukset ovat yleensä lisääntyneet. Lakiehdotuksessa henkilökohtaista budjettia esitetään otettavaksi käyttöön laajemmin kuin kansainvälisesti missään. Kansainväliset kokemukset kuitenkin tuovat esille sen, että henkilökohtainen budjetti ei ole toimiva malli kaikille lakiesityksen mukaisille asiakasryhmille. Ongelmana on myös hallinnollisen työn lisääntyminen, koska kaikkein heikoimmassa asemassa olevat eivät välttämättä ole kykeneviä tai motivoituneita ottamaan vastuuta palvelujensa järjestämisestä. Henkilökohtaisen budjetin käyttöönotossa pitäisi edetä asteittain kokeilujen kautta. Lisäksi kokeiluissa olisi kehitettävä henkilökohtaisen budjetin käyttöä helpottavia tuetun päätöksenteon ja palveluohjauksen menetelmiä.

Malli vaatii jatkokehittämistä sekä myös mallin käyttöönotosta kertyvän tiedon pohjalta tehtävää tutkimusta mallin toimivuudesta ja vaikutuksista. Mallin käyttöönottovaiheessa on huolehdittava riittävästä ja saavutettavasta tiedottamisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta sekä ammattihenkilöiden koulutuksesta säätelyn yhdenmukaisen soveltamisen varmistamiseksi. Henkilökohtaisen budjetin onnistumisen kannalta on keskeistä huolehtia siitä, että asiakas saa riittävästi tukea itse budjetin käytössä sekä siihen liittyvien palvelujen koostamisessa. Osana asiakkaan väistämättä tarvitsemaan tukea tulisi olla myös palvelujen jatkuva seuranta ja arviointi. Asiakkaan oikeudesta tarvittavaan tukeen ei ole laissa säädetty riittävän tarkasti.

13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelutarpeen arvioinnista. Lisäksi lakiluonnoksen 5 §:ssä säädettäisiin asiakkaalle tehtävästä yhdestä asiakassuunnitelmasta. Turvaavatko säännökset riittävän hyvin asiakkaan oikeudet sekä palvelujen toteuttamisen asiakkaan tarpeita vastaavasti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakkaan mahdollisuudet tehdä valintoja palveluyksiköiden välillä ovat rajalliset. On kyseenalaista, voidaanko lainsäädännön keinoin muodostaa sellaista mekanismia, jolla vaikeasti hahmotettavan palvelujärjestelmän edellyttämä suuri valinnanvapauden käyttöön liittyvä neuvonnan, ohjauksen ja tuen tarve olisi toteutettavissa. Esitysluonnoksen mukainen valinnanvapausjärjestelmä luo palveluille monitasoisen rakenteen, jossa palveluiden yhteensovittaminen on haastavaa.

Palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmia tekisivät sekä sote-keskus ja maakunnan liikelaitos kumpikin tuotantovastuulla olevien palveluiden osalta. Maakunnan liikelaitokselle on kuitenkin ehdotettu velvoite vastata asiakkaan kokonaisvaltaisesta palvelutarpeen arvioinnista, kun asiakas saa suoran valinnan palveluiden lisäksi maakunnan tuotantovastuulla olevia palveluita.

Menettely voi johtaa päällekkäiseen työhön perustasolla tapahtuvan asiakasyhteistyön kanssa ja maakuntien suureen kuormittumiseen asiakassuunnitelmien käsittelyssä.

Kattava ja yksilöllinen asiakassuunnitelman laatiminen on osa sosiaalipalveluiden palveluprosessia. (THL:n Sosiaalihuollon palvelutehtäväkohtaiset palveluprosessit). Sosiaalihuollon palvelutarpeenarvio ja palvelusuunnitelma tulee nähdä osana yhtenäistä, vaativaa prosessina josta voi vastata vain sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö.

14. **Lakiluonnoksen 8 luvussa** säädettäisiin palveluntuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

14a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valtakunnallisesti ei ole olemassa standardeja, suosituksia tai tietokantoja, joiden perusteella palveluntuottajia voitaisiin kattavasti arvioida. Siksi yksittäisen maakunnan mahdollisuudet tuottajien rationaaliseen hyväksymiseen samoin kuin liikelaitosten mahdollisuudet tietopohjaiseen arviointiin ja alihankintaan ovat rajalliset.

14b. Varmistaako hallintopäätöstä ja ehtojen asettamista koskeva sääntely (42 §) riittävät mahdollisuudet maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen.

- a. kyllä
- b. **kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

On tärkeää, että maakunta voi itse asettaa palveluntuottajille hyväksymisehtoja, jotka voivat vaihdella maakunnittain paikallisten olosuhteiden mukaisesti. Kuitenkin palveluntuottajien arviointiin, palveluiden laadun ja vaikuttavuuden arviointiin erityisesti sosiaalihuollon palveluissa ei vielä ole olemassa kattavaa tietopohjaa ja menetelmiä.

14c. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä lakiluonnoksentavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**

- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Lakiesityksen 47 §:ssä säädetään hyväksymisen peruuttamisesta. Maakunnalla tulisi olla mahdollisuus päättää sopimus kuuden kuukauden irtisanomisaikaa nopeammin, jos sopimusrikkomus on niin olennainen.

Lakiluonnoksen 49§ mukaan asiakassetelituottaja tai henkilökohtaisen budjetin palveluntuottaja ilmoittaa maakunnalle sitoutumisestaan tuottaa asiakkaalle asiakassuunnitelman mukaiset palvelut. Lakiesitys jää tulkinnanvaraiseksi sen suhteen, onko ko. palveluntuottajilla mahdollista valikoida asiakkaitaan.

Lakiluonnoksen 50§ mukaan maakunnalla on velvollisuus ylläpitää luetteloa suoran valinnan palvelun ja asiakassetelipalvelun tuottajista. Luetteloon on lisättävä myös henkilökohtaisella budjetilla palveluita tuottavat tahot, jotta asiakkaalla on mahdollisuus saada valinnan edellyttämät tiedot vaihtoehdoista palveluntuottajista.

15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palveluntuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset lakiluonnoksentavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Lakiehdotuksen 53 § säädetään se, miten suoran valinnan palveluntuottaja voi tuottaa vastuulleen kuuluvat palvelut. Esityksen mukaan palvelujen tuottaminen tarkoittaa sitä, palvelutuotannon henkilöstö on pääosin palveluntuottajan omassa palveluksessa. Esitys mahdollistaa alihankkijoiden käytön, lukuun ottamatta palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelman laadintaa. Suoran valinnan palveluntuottaja vastaisi alihankintapalveluista. Esitetty malli on maakunnan järjestämisvastuun kannalta ongelmallinen. Maakunnan tulisi voida varmistaa myös alihankkijoina toimivien tuottajien palvelutuotannon edellytykset.

Sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta antavaa henkilöstön tulee olla sote-keskuksen omaa päätoimista henkilöstöä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja moniammatillisen työn kehittämiseen tarvitaan käytännön palvelutoiminnan, alan opetuksen ja tutkimustyön yhteistyönä tutkittua sosiaalisten ja terveydellisten tekijöiden keskinäistä riippuvuutta ja moniammatillisen työn problematiikkaa sekä yhteen sovitettun työn menetelmien kehittämistä, niiden tutkimista ja vaikuttavuuden arviointia. Suoran valinnan palveluntuottajat yhdessä maakunnan liikelaitoksen kanssa sitoutuvat kehittämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja toimintatapoja. Maakunnalla on oltava mahdollisuus velvoittaa kaikki palvelujen tuottajat yhteiseen kehittämiseen, ammatillisen koulutuksen ja opiskelijoiden koulutus- ja harjoittelumahdollisuuksien edistämiseen.

16. Lakiluonnoksen 10 luvussa säädettäisiin palveluntuottajalle suoritettavista korvauksista.

16a. Ottavatko sote-keskuksen kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat tekijät riittävästi huomioon asiakkaiden erilaiset palvelutarpeet ja niiden aiheuttamat kustannukset?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Palveluntuottajille maksettavat korvaukset perustuisivat pääosin (2/3) kapitaatiokorvauksiin. Esitetyn korvausmallin mukaan palveluntuottaja saisi korvauksia myös asiakkaista, jotka saisivat tarvittavat palvelunsa työterveyshuollon kautta käyttämättä lainkaan sote-keskuksen palveluita. Palveluntuottajille ei myöskään maksettaisi toimenpiteiden mukaan ja houkutus on siirtää asiakkaita maakunnan liikelaitoksen palveluihin. Palveluissa painopistettä on siirretty suoravalinnasta asiakaseteleihin, tuottajille maksamisen periaatteena painottuu suoritekorvaus. Sekä suoran valinnan palveluissa että asiakasetelipalveluissa korvaus kattaa vain sopimuksilla määritetyt ja tiukkojen budjettien vuoksi rajatut palvelut. Tämä synnyttää monista palvelusetelijärjestelmissä havaitun lisäpalvelujen markkinan. Maksukykyisille voidaan tarjota lisäpalveluja, joiden käyttöön ei ole palvelutarpeen arvioinnin portinvartijoita. Esitetystä mallista ei ole huomioitu lainkaan markkinoinnin vääristäviä elementtejä. Korvausjärjestelmän tavoitteena on, että kilpailu tapahtuisi palvelun laadulla. Tutkimusnäyttöä olettamukselle ei ole olemassa. Asiakkaiden ja potilaiden valintoja ohjaavat paljolti muut kuin laatuun liittyvät käsitykset. Ammatillisen laadun suhteen tuottajien, asiakkaiden ja maksajien välillä ei ole olemassa vertailua mahdollistavaa tietoa.

16b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Sääntely on yleisluontoista ja valtioneuvosto voi antaa asetuksella tarkempia säännöksiä, minkä vuoksi ei ole arvioitavissa, millaiseksi korvausjärjestelmä käytännössä muodostuisi.

16c. Turvaavatko säännökset maakunnan liikelaitoksen sote-keskukselle ja yksityisen sote-keskukselle yhdenvertaiset toimintaedellytykset?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakuntien liikelaitoksilla on viimekätinen vastuu palveluista. Paljon erilaisia palveluita tarvitsevat jäänevät maakuntien vastuulle. Lisäksi maakunnalliset toimintamahdollisuudet vaikuttavat tuottajien toimintaedellytyksiin (mm. henkilöstön saatavuus).

17. Lakiluonnoksen 12 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta.

17a. Turvaavatko 85 §:n mukaiset asiakasseteliä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Ajallinen vaiheistus siirtymäaikaoneen helpottaa henkilökohtaisen budjetin ja asiakassetelin käyttöönottoa, mutta aikataulu on edelleen kireä. Erityisesti henkilökohtaisen budjetoinnin valmistelu on hyvin keskeneräistä ja edellyttäisi kokeilu- ja kehittämistoimintaa. Siirtymäsäännökset merkitsisivät esitetyllä asiakassetelivalikoimalla merkittävää maakunnan liikelaitoksen palvelutuotannon volyymin, varojen ja henkilöstön siirtymistä yksityiselle sektorille. Sopeutumistarpeet uhkaavat kohdistua siten maakunnan liikelaitoksen palveluun jäävään henkilöstöön ja maakunnan liikelaitoksen palvelutuotannon sisällöllisiin resursseihin. Siksi Talentia esittää, että sote-uudistuksessa edettäisiin hallitusohjelmassa sovitun mukaisesti.

17b. Turvaavatko 86 ja 88 §:n mukaiset sote-keskusta koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Edellinen vastaus. Lisäksi jos asukas ei ole valinnut sote-keskusta, maakunta osoittaa hänelle uuden sote-keskuksen 2023. Asiakkaiden joukossa on myös niitä kansalaisia, jotka eivät tarvitse sote-keskuksen palveluita, vaan haluavat jatkaa entisten palveluntuottajien (esim. työterveyshuolto, yksityiset ei-julkisrahoitteiset palvelut, YTHS). Menettely on epätarkoituksenmukainen.

17c. Turvaavatko 87 ja 89 §:n mukaiset suunhoidon yksiköitä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

[Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.](#)

17d. Turvaako esitys sosiaali- ja terveystalveluiden yksityisten tuottajien toimintaedellytykset?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Uudistuksen alkuperäisen tavoitteiden sijaan valinnannavapausjärjestelmä on valitettavasti rakennettu vahvistamaan sosiaali- ja terveystalveluiden yksityisten tuottajien toimintaedellytyksiä.

17e. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajina?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Sosiaali- ja terveydenhuollon markkinat ovat jo keskittyneet harvemmille ja suuremmille tuottajille, ja keskittymiskehitys oletettavasti jatkuu uudessa toimintaympäristössä (mm. toimitilojen ostot). Tämä voi vähentää kilpailua ja vaikeuttaa pienten toimijoiden tuloa markkinoille.

18. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esitysluonnoksen vaikutusarviointi on monilta osin keskeneräinen:

- Taloudellisten vaikutusten arviointi
- Henkilöstövaikutukset mm. siitä näkökulmasta, miten palveluiden yhtiöittäminen vaikuttaa henkilöstön työehtoihin, työolosuhteisiin, työhyvinvointiin, eläkkeisiin jne.
- Sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ovat Suomen työmarkkinoiden naisvaltaisin ala, joten lakiesityksen sukupuolivaikutukset on arvioitava kattavasti
- Millaiset vaikutukset henkilöstöön asiakassetelituotannolla, mahdollisilla alihankintaketjuilla tai siirtymisessä ”pakkoyrittäjyyteen”
- Valinnanvapauden vaikutuksista tarvitaan tutkittua tietoa ja sen pohjalta huolellista harkintaa mihin valinnanvapaus soveltuu ja mihin ei. Erityisesti tarvitaan tietoa sen vaikutuksista kaikkein eniten palveluita tarvitsevien sekä haavoittuvimmassa asemassa oleviin ihmisryhmiin, joiden oma toimintakyky ja valmiudet eivät välttämättä riitä valinnan tekemiseen.
- Tarvitaan myös tietoa siitä, miten valinnanvapaus vaikuttaa julkisten palveluiden mahdollisuuksiin turvata kansalaisten perustuslailliset oikeudet saada tarvitsemansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä viimesijainen apu kaikkialla maassa.

19. Miten arvioisitte uudistuksen vaikuttavan oman organisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Talentia korostaa, ettei kustannusten hillitseminen saa johtaa henkilöstöresurssien leikkaamiseen eikä palvelussuhteen ehtojen heikentämiseen. Jo nyt monissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijatehtävissä on henkilöstövajetta, eikä kustannussäästöillä saa perustella esim. kelpoisuusvaatimuksista tinkimistä palvelun laadun ja vaikuttavuuden kustannuksella.

20. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta

[Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.](#)

21. Yksilöidyt muutosehdotukset lakiluonnokseen

Talentia on tehnyt lakiluonnoksen yksityiskohtaisiin perusteluihin muutosesityksiä pykäliin 18§, 32§, 37§, 39§ ja 54§. Samoihin lakipykäläehdotuksiin on tehty vastaavat muutosesitykset.

Talentia esittää kaksi vaihtoehtoista mallia sosiaalihuollon palveluiden tuottamiseen.

1. vaihtoehto

18 §. Suoran valinnan palvelut koskevat ainoastaan terveydenhuollon palveluita. Lakiluonnoksen 18 §:n 7 kohdan sisältämä sosiaalihuoltolain 6§ mukainen neuvonta ja ohjaus sekä 37 §. Sosiaali- ja terveyskeskuksen yhteydessä annettavat maakunnan liikelaitoksen palvelut korvataan maakunnan liikelaitoksen perustamalla itsenäisellä sosiaalihuollon palveluyksiköllä, jotka voisivat toimia myös

terveyskeskuksen yhteydessä. Mallilla mahdollistetaan maakunnan liikelaitoksen tarkoituksenmukaisten palvelujen tuomisen suoran valinnan palvelujen yhteyteen.

Malli vahvistaisi maakunnan liikelaitoksen vastuuta ja mahdollisuutta vastata aina sosiaalihuollon palveluihin liittyvästä palvelutarpeen arvioinnista, asiakassuunnitelman teosta, päätöksenteosta palveluiden toteuttamisesta sekä asiakassuunnitelman ja palveluiden toteutumisen seurannasta tarvittaessa tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Mallilla lievennetään palvelujärjestelmän hajanaisuutta ja lisätään sosiaalipalvelujen oikea-aikaisuutta. Mallilla varmistettaisiin myös se, että sosiaalihuollon laillistetut ammattihenkilöt voivat tehdä työtään sosiaalihuoltolain tavoitteiden ja tarkoituksen mukaisesti asiantuntijatyötä sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi, vähentämiseksi tai poistamiseksi yksilöiden, perheiden, yhteisöjen ja rakenteiden tasolla.

2. vaihtoehto

18 §

Suoran valinnan palvelut

Sosiaali ja terveyskeskuksessa tuotettavia sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palveluja ovat:

7) sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon *laillistetun* ammattihenkilön antama sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus.

x) Sosiaalihuoltolain 17§:n 1 kohdassa tarkoitettu toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämisen ja 2 kohdassa tarkoitettu kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen.

Muutosesitys yksityiskohtaisiin perusteluihin:

18 §. *Suoran valinnan palvelut.* Pykälässä säädettäisiin suoran valinnan palveluista, joissa asiakas voisi valita palveluntuottajan ilman maakunnan osoitusta tai erillistä **maakunnan tekemää** palvelutarpeen arviointia.

....

Lääkinnällisen kuntoutuksen palveluista sosiaali- ja terveyskeskus tarjoaisi pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan yleislääketieteen alaan kuuluvaa terveydenhuoltolain 29 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaista kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta, 2 kohdan mukaista toiminta- ja työkyvyn sekä kuntoutustarpeen arviointia. Nämä ovat osa sosiaali- ja terveyskeskuksen kokonaisuutta **ja yleislääkärin perustyötä.**

Pykälän 1 momentin x säädettäisiin sosiaali- ja terveyskeskuksessa annettavasta sosiaalihuoltolain 17§ mukaista sosiaalisen kuntoutukseen liittyvää 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen; 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen Sosiaalinen kuntoutus on osa monialaista kuntoutusjärjestelmää ja sitä on toteutettava tiiviissä yhteistyössä lääkinnällisen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen kanssa. Kun asiakkaan tarvetta sosiaaliseen kuntoutukseen arvioidaan, on olennaista selvittää aina myös hänen tarpeensa ja mahdollisuutensa saada kuntoutusta terveyspalvelujärjestelmässä, työ- ja elinkeinohallinnossa, opetushallinnossa, eläke- ja sosiaalivakuutusjärjestelmässä, tapaturma- ja liikennevakuutuksessa, veteraanien kuntoutuksessa tai järjestöjen kuntoutus- ja sopeutumisvalmennustoiminnassa. Sosiaalisen

kuntoutuksen kokonaisuuteen yhdistetään tarvittaessa päihde- ja/tai mielenterveyshoito sekä muut tarvittavat palvelut ja tukitoimet yli sektorirajojen.

....

Pykälän 1 momentin 7 kohdassa säädettäisiin sosiaali- ja terveyskeskuksessa annettavasta sosiaalihuollon ohjauksesta ja neuvonnasta. Sosiaali- ja terveyskeskuksen tulee tarjota asiakkailleen sosiaalihuollon *laillistetun* ammattihenkilön antamaa **yleistä** neuvontaa ja ohjausta, josta on säädetty sosiaalihuoltolain 6 §:ssä.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 6§ 1 momentissa säädetään kunnan/ maakunnan-velvollisuudesta järjestää **hyvinvointia tukevaa neuvontaa ja ohjausta. Neuvonnalla autetaan ja tuetaan sosiaalihuollon asiakasta tietyssä asiassa, kun taas ohjaus on lähtökohtaisesti neuvontaa laajempaa, ja se kattaa sekä asiakkaan ohjaamisen oikean tuen ja palvelun piiriin että asiakkaan palvelujen yhteensovittamista. Neuvonnalla on yhä keskeisempi asema sosiaali- ja terveydenhuollossa. Asiakkaan oikeuksista ja etuuksista tiedottaminen sekä palvelujen käyttöön liittyvä neuvonta ovat tärkeä osa sosiaalityötä. Myös valintojen mahdollisuuksien lisääntyminen ihmisten elämässä lisää neuvonnan tarvetta. Neuvonnalla voidaan tukea hyvinvointia edistäviä valintoja ja toimintatapoja ja sitä tulisi hoitaa tarvittaessa yhteistyössä terveydenhuollon kanssa. Sosiaalihuoltolaissa korostetaan hyvinvoinnin edistämisen ja ennaltaehkäisyn näkökulmaa.**

Neuvontaa ja ohjausta voidaan toteuttaa myös kotikäynneillä. Kotikäyntien tarkoituksena on vastata aktiivisesti huoleen, joka on herännyt esimerkiksi jossakin muussa palvelussa. Kotikäynnit eivät edellytä sosiaalihuollon asiakkuutta, ja ne perustuvat aina asukkaan suostumukseen. Niitä voitaisiin järjestää esimerkiksi sellaisille asukkaille, joiden elinoloissa tai elämäntilanteessa on mahdollisia sosiaalisia riskitekijöitä. Kotikäynnillä voidaan kertoa kunnassa tarjolla olevasta tuesta ja selvittää henkilön ja hänen perheensä elinoloja tai elämäntilannetta. Kotikäynnillä voidaan kuulla henkilön ja hänen perheensä näkemyksiä tuen tarpeesta ja ohjata heitä tarvittaessa palvelujen tarpeen arviointiin. Myös kotikäyntejä järjestettäessä kunnan sosiaalihuollon tulisi tarvittaessa toimia yhteistyössä kunnan perusterveydenhuollon kanssa. Iäkkäiden hyvinvointia edistävästä kotikäynneistä säädetään ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 12 §:ssä.

Sosiaali- ja terveyskeskuksiin fyysisesti sijoittuvalla sosiaalihuollon ammattihenkilön tehtävänä olisi lisäksi tiedottaa ja informoida muuta henkilöstöä sosiaalihuoltoon liittyvistä asioista ja toimintatavoista ja siten osaltaan vahvistaa ja lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon välistä toiminnallista integraatiota. Tehtävän edellyttämä kelpoisuus täsmennettäisiin myöhemmässä vaiheessa sosiaalihuoltolakiin.

Pykälän 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettua neuvontaa ja ohjausta annetaan asiakkaille ilman, että palvelun antamisesta asiakkaalle olisi tehtävä hallintopäätös. Henkilöä ei myöskään määriteltäisi sosiaalihuollon asiakkaaksi. Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa vasta, kun henkilön hakemusta tai muulla tavoin vireille tullutta asiaa aletaan käsitellä tai kun hän on aloittanut tietyn sosiaalipalvelun käyttämisen. Maakunnan liikelaitos vastaa aina sosiaalihuollon palveluihin liittyvästä palvelutarpeen arvioinnista, asiakassuunnitelman teosta ja sen seurannasta sekä päätöksenteosta, tarvittaessa tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Sosiaalihuollon palveluja saavan henkilön palvelujen ja hoidon yhteensovittamisesta vastaa liikelaitos.

Sosiaalihuollon neuvonnalla ja ohjauksella lievennetään palvelujärjestelmän hajanaisuutta. Tavoitteena on määritellä asiakkaan yksilölliset voimavarat ja arvioida alkuvaiheessa kuntoutus- ja palvelutarpeet sekä löytää tarpeisiin parhaiten vastaavat palvelut ja tukimuodot. Kyseeseen voi tulla ohjaus ja neuvonta käytettävissä olevista palveluista, niiden saamisen ehtoista sekä tukea myös palvelujen ja etuuksien hakemisessa ja käyttämisessä. Olennaista on tunnistaa asiakkaan elämäntilanne sekä hänen voimavarojensa ja toimintamahdollisuuksiensa osa-alueet. Neuvonta hyödyttää asiakkaita silloin, kun he osaavat kuvailla selkeästi millaisia tarpeita heillä on ja neuvonnan jälkeen he pystyvät myös hakeutumaan itsenäisesti palveluiden piiriin. Heidän tarpeeseensa on helppo vastata ja asiakkaat saavat selvärajaiseen ongelmaan vaikuttavaa palvelua. Monet tarvitsevat ohjausta ja tukea myös arkielämän sujumiseksi; joskus avun tarpeessa oleva asiakas on haettava kotoaan ja saatettava tarvittavien palvelujen ja toimintojen piiriin. Neuvonnan ja ohjauksen taso, työote ja intensiteetti muotoutuvat kunkin asiakkaan tarpeen ja tavoitteiden mukaan ja voi vaihdella saman asiakkaan eri asiakkuuden vaiheissa.

Asiakkaiden niin sanotun yhden luokun palvelujen turvaamiseksi maakunnan liikelaitoksen olisi jalkautettava tuotantovastuullaan olevia palveluja sosiaali- ja terveyskeskusten yhteyteen 37 §:n mukaisesti. Sosiaali- ja terveyskeskuksessa annettava sosiaalihuollon neuvonnan ja ohjauksen avulla asiakas voidaan ohjata maakunnan liikelaitoksen liikkuvan sosiaalihuollon ryhmän palvelutarpeen arviointiin liikelaitoksen tuotantovastuulla oleviin palveluihin. Esimerkiksi maakunnan liikelaitoksen liikkuva sosiaalihuollon ryhmä voisi antaa sosiaali- ja terveyskeskukselle sosiaalihuollon konsultatiivisia palveluja tai tehdä palvelutarpeen arviointeja liikelaitoksen tuotantovastuulla oleviin palveluihin asiakkaiden saumattomien palveluketjujen varmistamiseksi sosiaali- ja terveyskeskuksen tiloissa.

Lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) on kirjattu sosiaalihuollossa noudatettavat periaatteet ja tavoitteet. Asiakkaalla on lain mukaan oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) edistää sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun edellyttämällä, että sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on ammattitoiminnan edellyttämä koulutus, riittävä ammatillinen pätevyys ja ammattitoiminnan edellyttämät valmiudet. Laissa säädetään myös ammattihenkilöiden ohjauksesta ja valvonnasta sekä valvontaviranomaisten tehtävistä. Valvonta on asiakasturvallisuuden edellytys ja suojaa asiakkaan perusoikeudet saada laadultaan hyvää ja riittävää sosiaalihuoltoa.

Sosiaali- ja terveyskeskuksessa annettavaa sosiaalihuoltolain 6§ mukaista neuvontaa ja ohjausta voi antaa **vain sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) 7§ ja 8§ mukaiset laillistetut ammattihenkilöt.**

Sosiaalihuollon ammattihenkilölain 1 § säädetään, että ammattihenkilöllä on sosiaalihuollon toteuttamisen osalta ammatillinen osaaminen, pätevyys, ammattitoiminnan edellyttämät valmiudet ja koulutus. Ohjaus ja neuvonta sosiaalihuollon kysymyksissä on sosiaalihuollon toteuttamista. Tältä osin ammattitoiminnan asianmukaisuutta, asiakasturvallisuutta ja ammattihenkilön ammattitoimintaa valvoo Valvira.

Terveystieteiden ammattitoiminnassa ja sosiaalihuollon ammattitoiminnassa tulee noudattaa ammattikunnan ammattieettisiä periaatteita ja suosituksia, joissa lain lisäksi nimenomaisesti korostetaan, että ammattihenkilö ohjaa, neuvoa ja auttaa asiakasta vain niissä kysymyksissä, joihin hänellä tarvittava osaaminen ja koulutus.

Sosiaalihuoltolain mukaiset tarpeet ja terveydenhuoltolain mukaiset tarpeet voidaan arvioida yhteistyössä kuten sosiaalihuoltolain 6 § on säädetty mutta perusoikeusnäkökulmasta asiakkaalla on oikeus saada palvelun sisällön mukaisen ammattihenkilön ohjaus ja neuvonta koska ammattihenkilöön kohdistuu tällöin myös valvonta asiakasturvallisuuden näkökulmasta. Asiakaslaissa ja ammattihenkilölaissa turvataan asiakkaan oikeudet laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon.

Edellä mainitun sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee olla 39 §:n 2 momentin perusteella sosiaali- ja terveyskeskuksen omaa päätoimista palkattua henkilöstöä. Tällä voidaan turvata jatkuvuus ja pysyvien yhteistyörakenteiden muodostaminen sosiaali- ja terveyskeskuksen ja maakunnan liikelaitoksen välillä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sote-yhteistyötä tukevia säännöksiä sisältyy sekä voimassaolevaan terveydenhuoltolakiin että sosiaalihuoltolakiin. Yhteistyössä on huomioitava ammattialakohtainen lainsäädäntö, joka määrittää ja rajoittaa tietojen luovuttamista.

24 §

Asiakassetelipalvelut

Maakunnan liikelaitoksen on tarjottava asiakkaalle asiakasseteli tuotantovastuulleen kuuluvien seuraavien tarkemmin määrittelemiensä muiden kuin suoran valinnan palvelujen saamiseksi:

1) sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohdissa tarkoitettu sosiaalinen kuntoutus;

Poistetaan

Perustelut lausuntovastauksessa 11 a:

Sosiaalinen kuntoutus perustuu aina asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltaiseen selvittämiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen erityisosaamista vaativat asiakastilanteet eivät yleensä parane yksittäisellä toimenpiteellä tai interventiolla. Ne ovat usein syntyneet pitkän ajan kuluessa ja myös niiden korjaaminen vaatii pitkäjänteisyyttä. Sosiaalisen kuntoutuksen taustalla on ymmärrys kokonaisvaltaisen työskentelyn välttämättömyydestä silloin, kun ongelmat ovat kasautuneet ja pitkittyneet tai kun sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteet ovat välttämättömiä/tarpeellisia henkilön sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi ja osallisuuden edistämiseksi.

32 §

Valinnanvapauden käyttämiseen liittyvä ohjaus, neuvonta ja tuki

Maakunnan on huolehdittava siitä, että asiakkaat saavat tässä laissa tarkoitettuja palveluja, valinnanvapautta ja valinnanvapauden käyttämistä koskevaa ohjausta ja neuvontaa sekä tukea valinnan-vapauden käyttämiseen. *Neuvontaan ja ohjaukseen sovelletaan hallintolain velvoitteista.*

Muutosesitys yksityiskohtaisiin perusteluihin:

32 §

Valinnanvapauden käyttämiseen liittyvä ohjaus, neuvonta ja tuki

Lisätään lain 1 momentin loppuun:

Neuvonta kuuluu hyvään hallintoon. Hallintolain (434/2003) mukaan viranomaisella on neuvontavelvollisuus. Lain 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Myös ohjaamisesta oikean viranomaistahon puoleen säädetään hallintolaissa. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, lain 8 §:n 2 momentin mukaan sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Neuvonta liittyy myös hallintolain 7 §:ssä säädettyyn palveluperiaatteeseen, jonka mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluja. Hallintolain velvoitteet neuvonnasta ja ohjaamisesta sisältyvät tämän lain 32§ mukaiseen valinnanvapauden käyttämiseen liittyvään ohjaukseen, neuvontaan ja tukeen.

37 §

Sosiaali- ja terveyskeskuksen yhteydessä annettavat maakunnan liikelaitoksen palvelut

Maakunnan liikelaitoksella on oltava maakunnan asukkaiden tarpeita vastaava määrä sosiaalityöntekijöistä, muista sosiaalihuollon ammattihenkilöistä ja tarpeen mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä muodostettu ryhmä, joka työskentelee maakunnan alueella sosiaali- ja terveyskeskusten yhteydessä. Ryhmän tehtävä on tehdä sosiaalihuoltolain tavoitteiden ja tarkoituksen mukaista sosiaalityötä maakunnan alueella.

Muutosesitykset yksityiskohtaisiin perusteluihin:

37§

Sosiaali- ja terveyskeskuksen yhteydessä annettavat maakunnan liikelaitoksen palvelut

Pykälän 1 momentin mukaisesti maakunnan liikelaitoksen ja sosiaali- ja terveyskeskuksen on tehtävä yhteistyötä lähellä asiakasta tapahtuvan asiakkaiden palvelutarpeen edellyttämän sujuvan palvelun varmistamiseksi lähellä asiakasta ja palvelujen yhteensovittamisen helpottamiseksi. Maakunnan liikelaitos voi antaa tuotantovastuullaan olevia muita kuin suoran valinnan palveluja maakunnan päättämällä tavalla sosiaali- ja terveyskeskusten yhteydessä. Maakunnan liikelaitoksen palveluja voi antaa sosiaali- ja terveyskeskuksen yhteydessä työskentelevä tai maakunnan alueella liikkuvasti työskentelevä maakunnan liikelaitoksen henkilöstö tai niitä voidaan antaa sähköisinä palveluina tai muilla soveltuvilla tavoilla. Tarkoituksena olisi vähentää erillistä asiointia silloin, kun siihen ei ole asiakkaan hoidon tai palvelun asiakas- tai potilasturvallisuuden tai onnistumisen kannalta tarvetta.

Pykälän 2 momentin mukaan maakunnan liikelaitoksella on oltava maakunnan asukkaiden palvelutarpeita vastaava määrä sosiaalityöntekijöistä, muista sosiaalihuollon ammattihenkilöistä ja tarvittaessa terveydenhuollon ammattihenkilöistä muodostettuja ryhmiä, joka työskentelee maakunnan alueella sosiaali- ja terveyskeskusten yhteydessä. Sosiaalihuollon ryhmän työ **on sosiaalihuoltolain tavoitteiden ja tarkoituksen mukaista sosiaalisia ongelmia ehkäisevää, vähentävää tai poistavaa asiantuntijatyötä, jota tehdään yksilöiden, perheiden, yhteisöjen ja rakenteiden tasolla.** on antaa sosiaalihuollon konsultaatiopalveluja sosiaali- ja terveyskeskukselle, **Ryhmä voi tarvittaessa arvioida sosiaali- ja terveyskeskuksen asiakkaiden palvelutarvetta yksilöllisesti kunkin henkilön elämäntilanteen ja ongelmien vaikeuden perusteella, asiakkaan ja sosiaali- ja terveyskeskuksen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden yhteistyönä** ja ohjata asiakkaat tarvittaessa maakunnan liikelaitoksen palveluihin.

Monialainen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä muodostuva tiimi mahdollistaa maakunnan liikelaitoksen *tarkoituksenmukaisten* palvelujen tuomisen suoran valinnan palvelujen yhteyteen. Maakunnan liikelaitos määrittelee yksityiskohtaisemmin ryhmän kokoonpanon ja tehtävät alueellisten tarpeiden mukaan **Palvelut voitaisiin toteuttaa myös sähköisinä palveluina tai muilla soveltuvilla tavoilla.** **Ryhmää perustasolla tarvitaan etenkin erikoistason tietoa ja**

erikoisosaamista edellyttävissä tilanteissa huomioiden sosiaalihuoltolain veloitteet erityistä tukea tarvitsevista sekä omatyöntekijän nimeämisestä. Kaikkien sosiaalipalveluja ja terveyspalveluja tarvitsevien ihmisten kohdalla yhteensovittettua työskentelyä ei tarvita.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4§ mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa asiakkaan etu on aina ensisijainen. Sosiaalihuoltolaissa on määritelty, mitä seikkoja sosiaalihuollon työntekijän on otettava kaikessa työskentelyssään huomioon, jotta asiakkaan etu toteutuisi. Asiakkaan etu on otettava huomioon tehtäessä erilaisia sosiaalihuoltoa koskevia ratkaisuja ja päätöksiä sekä sosiaalipalveluja ja muuta sosiaalihuoltoa toteutettaessa (30 §). Pohdittaessa eri vaihtoehtoja, on valittava se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa asiakkaan etua. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on edistettävä asiakkaan itsenäistä suoriutumista ja omatoimisuutta sekä vahvistettava asiakkaan omia ja hänen lähiyhteisöjensä voimavaroja. Työskentelyn on tuettava asiakkaan sosiaalisten suhteiden säilyttämistä ja ylläpitämistä. Kyse on asiakkaan toimintakyvyn tukemisesta ja vahvistamisesta sekä osallisuuden edistämisestä asiakkaan arkea tukien.

Asiakasprosessissa tulee kiinnittää huomiota asiakkaan ja hänen perheensä kokonaistilanteeseen. Asiakkaan kanssa toimitaan yhteistyössä siten, että voidaan vahvistaa hyvinvointia suojaavia tekijöitä ja torjua sitä uhkaavia riskejä ja ehkäistä uusien ongelmien syntymistä sekä jo syntyneiden ongelmien pitkittymistä ja kroonistumista. Tuen tulee olla tarpeisiin nähden oikea-aikaista, oikeanlaista ja riittävää. Oikea-aikaisuus tarkoittaa tarpeisiin nähden riittävän varhaisia palveluja ongelmien pitkittymisen ja monimutkaistumisen estämiseksi. Palvelujen soveltuvuutta arvioitaessa tulee myös huomioida, minkälaiset palvelut vastaavat parhaiten asiakkaan tarpeisiin ja tukevat ja vahvistavat hänen voimavarojaan sekä edistävät hänen fyysistä ja psyykkistä turvallisuuttaan. Tuen on myös oltava riittävää suhteessa tarpeisiin. Oikeanlaisten palvelujen valitseminen edellyttää asiakkaan asemaan liittyvien yksilöllisten tekijöiden ja yksilöllisten tarpeiden huomioimista.

Maakunnan liikelaitos vastaa aina sosiaalihuollon palveluihin liittyvästä palvelutarpeen arvioinnista, asiakassuunnitelman teosta ja sen seurannasta sekä päätöksenteosta, tarvittaessa tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Sosiaalihuollon palveluja saavan henkilön palvelujen ja hoidon yhteensovittamisesta vastaa liikelaitos.

Sosiaali- ja terveyskeskuksessa sosiaalihuollon ammattihenkilöt antavat ohjausta ja neuvontaa sosiaalihuollon palveluista, toimintatavoista ja sosiaaliturvasta ja ohjaavat asiakkaita tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin. Lisäksi heillä on merkittävä informatiivinen rooli sosiaalihuoltoon liittyvien asioiden yleisessä tiedottamisessa niin sosiaali- ja terveyskeskuksen asiakkaille kuin henkilöstöllekin. Edellä mainitun sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee olla sote-keskuksen omaa päätoimista-palkattua henkilöstöä. Tällä voidaan turvata jatkuvuus ja pysyvien yhteistyö-rakenteiden muodostaminen sote-keskuksen ja maakunnan liikelaitoksen välillä.

Asiakkaiden ns. yhden luukun palvelujen turvaamiseksi maakunnan liikelaitos voi tuottaa omia **sosiaalihuollon** palvelujaan sosiaali- ja terveyskeskuksen yhteydessä. Lisäksi maakunnan liikelaitoksen liikkuva sosiaalihuollon ryhmä voi antaa sosiaali- ja terveyskeskukselle sosiaalihuollon konsultatiivisia palveluja tai tehdä palvelutarpeen arviointeja liikelaitoksen tuotantovastuulla oleviin palveluihin asiakkaiden saumattomien palveluketjujen varmistamiseksi sote-keskuksen tiloissa.

Sosiaalihuollon palvelut tuotetaan joko liikelaitoksen omana palvelutuotantona, sen hankkimina ostopalveluina tai asiakasseteli- tai henkilökohtaisen budjetin palveluina yksityisten

palveluntuottajien toimesta valinnanvapauslain säännösten ja maakunnan palvelustrategiaansa liittyvien päätösten mukaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädetään, että sosiaali- ja terveyskeskus on velvollinen tarjoamaan tarpeenmukaiset tilat maakunnan liikelaitoksen sosiaali- ja terveyskeskuksissa antamille palveluille. Toimitilojen käytöstä ja korvauksista sovitaan erikseen sosiaali- ja terveyskeskuksen ja maakunnan liikelaitoksen kesken.

39 §

Suoran valinnan palveluntuottajia koskevat vaatimukset

Suoran valinnan palveluntuottajalla on oltava sellaiset palveluntuottajalain 2 luvussa tarkoitetut toimintaedellytykset, jotka turvaavat suoran valinnan palvelujen asianmukaisen tuotannon.

Yksityisellä suoran valinnan palveluntuottajalla on oltava toiminnan luonteeseen nähden riittävä taloudellinen kantokyky ja sen toiminnan on oltava vakaata siten, että suoran valinnan palvelujen tuotannon jatkuvuus voidaan turvata.

Suoran valinnan palveluntuottajan on toteutettava 18 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettu sosiaalihuollon ohjaus ja neuvonta siten, että palvelun toteuttaa suoran valinnan *palveluntuottajaan päätoimisessa palvelussuhteessa oleva henkilöstö.*

Muutosesitykset yksityiskohtaisiin perusteluihin:

39 §.

Suoran valinnan palveluntuottajia koskevat vaatimukset.

Pykälän 2 momentin perusteella suoran valinnan palveluntuottajan on toteutettava 18 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettu sosiaali- ja neuvonta siten, että palvelun toteuttaa suoran valinnan palveluntuottajaan **päätoimisessa** palvelussuhteessa oleva henkilöstö. **Kaikissa sosiaali- ja terveyskeskuksissa on varmistettava riittävä sosiaali- ja terveyshuollon ammatillinen osaaminen.** Kun sosiaali- ja neuvontaa järjestetään yhteisessä yksikössä terveydenhuollon palvelujen kanssa, tieto kulkee saman yksikön sisällä. Mahdollisimman matala kynnyksen palveluihin hakeutumisessa vähentää viivettä. Hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä on aina muistettava ottaa huomioon mahdollinen **sosiaalipalvelujen tarve siten kuin terveydenhuoltolain 32 §:n 2 momentti ja sosiaalihuoltolain 41 § edellyttävät.** Samassa pisteessä työskentely edistää sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden välistä yhteistyötä ja tietoisuutta toisen sektorin palveluista ja toimintatavoista.

Ehdotus edesauttaa uudenlaisten moniammatillisten käytäntöjen luomisessa sekä suoran valinnan palveluntuottajan vastuuta asiakkaan palvelukokonaisuudesta. Tarkoituksena on, että apua tarvitseensa asiakas saisi samasta pisteestä ja samalla käyntikerralla tietoa tarvitsemistaan sosiaalipalveluista sekä apua ja neuvontaa palveluihin hakeutumisessa.

54 §

Suoran valinnan palveluntuottajan velvoitteet

Suoran valinnan palveluntuottajan on tehtävä toiminta-alueellaan yhteistyötä maakunnan ja kuntien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi *sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja toimintatapojen kehittämiseksi* maakunnan kanssa tekemässään sopimuksessa määritellyllä tavalla.

Muutosesitykset yksityiskohtaisiin perusteluihin

54 §

Suoran valinnan palveluntuottajan velvoitteet

Lisätään 3 momentin loppuun:

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja moniammatillisen työn kehittämiseen tarvitaan käytännön palvelutoiminnan, alan opetuksen ja tutkimustyön yhteistyönä tutkittua sosiaalisten ja terveydellisten tekijöiden keskinäistä riippuvuutta ja moniammatillisen työn problematiikkaa sekä yhteen sovitettujen menetelmien kehittämistä, niiden tutkimista ja vaikuttavuuden arviointia. Suoran valinnan palveluntuottajat yhdessä maakunnan liikelaitoksen kanssa sitoutuvat kehittämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja toimintatapoja.